

Introduktion

Benjamin Ask Popp-Madsen & Ditte Maria Brasso Sørensen

Dette temanummer omhandler sammenspillet mellem føderalisme og demokrati. Føderalismebegrebet har de seneste år været genstand for omfattende akademisk og politisk interesse, og står som et central begreb i forhold til mange nutidige politiske og demokratiteoretiske problemstillinger. Etymologisk set stammer føderalisme fra det latinske *foedus*, der betyder pagt, alliance eller sammenslutning. Ved en føderation forstås en gensidig aftale og et kontinuerligt samarbejde mellem ligeværdige politiske enheder. Føderationen kan således repræsentere en alternativ opfattelse af det politisk fællesskab, den institutionelle beslutningsproces og samt den folkelige deltagelse end den vi kender fra statstænkningen.

En række nutidige politiske udviklinger nødvendiggør at tænke udover den suveræne nationalstat samt at overveje nye sub- og supranationale organisationsformer. Med grænseoverskridende politiske problemer, internationaliseringen og lokalisering af identiteter, global finansiel kapitalisme samt verdensomspændende kommunikation og informationsnetværk har nationalstaten mistet sin status som politisk suveræn og identitetsmæssig selvfølgelig. Statens manglende evne til effektivt at styre og regulere, varetage borgernes interesser samt at levere et entydigt identitetsmæssigt tilhørsforhold undergraver til stadighed dens politiske legitimitet. Dette forhold peger på, at det er nødvendigt at forestille sig andre og *større* politiske enheder med mere omsiggribende beslutningskompetence og multiple deltagelseskanaler. Føderationen som politisk form er i vores optik en oplagt inspirationskilde for et sådan projekt. Som allerede Baron de Montesquieu påpegede, så er føderationen måden, hvorpå republikken kan vokse sig større uden at forfalde til imperium, despoti eller kolonimagt. Med nutidens terminologi kan man hævde, at føderationen er måden hvorpå den demokratiske kerneidé om folkelig selvbestemmelse kan vriste sig fri af nationalstatens historiske forankring og transformeres til et mere nutidssvarende, globaliseret politiske verdensbillede.

Det fortløbende quasi-føderale eksperiment i den Europæiske Union (EU) kan ses som det mest vidtrækkende og veludviklede forsøg på at finde et føderalt alternativ eller supplement til nationalstaten. I sin politiske struktur forsøger EU på det europæiske plan horisontalt at balancere inddragelse af medlemsstater, så vel som europæiske borgere, samt fastholde, at de mange politiske niveauer skal fastholdes vertikalt. EU kan derfor ses som et politisk projekt, der søger at fremme en sammenslutning både horisontalt mellem medlemsstater, men også et vertikalt eksperiment fokuseret på at skabe en struktur, der kan facilitere inddragelse af multiple politiske niveauer. Lige fra borgerinitiativer, til byer, kommuner, stater og regioner.

Den stigende utilfredshed med statens manglende evne til varetage borgernes interesser samt effektivt og inddragende at løse presserende politiske problemer har afstedkommet en række folkelige protester og oprør. Siden finanskrisen fra 2008 og frem har en vedvarende europæiske sparepolitik medført flere krav om *mindre* og *lokale* politiske enheder med større grad af demokratisk selvbestemmelse og deltagelse. Også her kan føderalismebegrebet bibringe vigtige indsigter. Hvad end vi kigger på organiseringen af protesterne mod nedskæringerne i Spanien og Grækenland, den amerikanske Occupybevægelse, *participatory budgetting* i Brasilien eller kampen mod liberaliseringen af energiforsyningerne i flere latinamerikanske lande, så antager disse organisationsformer ofte føderal træk i kræft af deres anti-hierarkiske, horisontale organisationsform samt vigtigheden af samarbejdet mellem forskellige, plurale enheder, der modstår politisk homogenisering og ensartethed.

Hensigten med temanummeret er således at belyse sammenspillet mellem føderalisme og demokrati både empirisk og normativt. Empirisk, fordi føderationen efter vores bedste overbevisning kan bruges til at beskrive og forstå væsentlige politiske udviklinger, der finder sted både sub- og supranationalt, og som på forskellig vis tematiserer og problematiserer statens faldende beslutningskompetence og politiske legitimitet. Normativt, fordi føderationen med dens pluralistiske organisationsstruktur, hvor selvbestemmelse, medbestemmelse og beslutningsproces konfigureres på nye og innovative måder, kan være en måde hvorpå demokrati og politisk handlekraft kan overvinde nationalstatens nutidige krise.

Jan Smolenskis artikel giver et idéhistorisk overblik over føderalismebegrebet. Det vises her, at føderalisme historisk set har dækket over tre idealtypiske betydninger. Føderalisme kan forstås 1) som et opgør med enten intern eller ekstern absolut suverænitæt, 2) som en måde at dele suverænitæt, og endeligt 3) som en bottom-up måde at skabe en politisk forsamling på. Ved at kortlægge disse tre grene af føderalismebegrebet, giver artiklen et nuanceret afsæt for at forstå hvilke implikationer føderalisme kan have for vores nutidige politiske tænkning.

I artiklen *Sammenslutningens Kunst* søger **Benjamin Ask Popp-Madsen** via en diskussion af henholdsvis Johannes Althusius' og Hannah Arendts tanker om den føderale form at destillere det føderales konceptuelle kerne. Popp-Madsen viser, at sammenslutning og selvbestemmelse kan ses som føderationens kernebegreber, og at denne forståelse kan hjælpe os med at flytte vores fokus fra politik som interessevaretagelse og interessekamp til en forståelse af politik som fremhæver den konstituerende magt, og dens hierarkiske prioritet over dens institutionelle frembringelser.

Med **Malte Frøslee Ibsens** artikel bevæger temanummeret sig fra føderalismens idehistorie til en diskussion af, hvorvidt EU har potentialet til at udvikle sig til en demokratisk supranational struktur. Artiklen tager udgangspunkt i den offentlige debat mellem filosofen Jürgen Habermas og den politiske økonom Wolfgang Streeck, som har udspillet sig siden 2013. Ibsen viser, at de to debattanter deler analytisk udgangspunkt, men drager forskellige konklusioner hvad angår EU's demokratiske potentiale. Ibsen konkluderer, at selvom ønsket om et demokratisk EU kan virke utopisk, er Streecks alternative tilbagetrækning til nationalstaten ikke en mulighed.

Ditte Maria Brasso Sørensens artikel arbejder videre med Habermas' vision for et demokratisk EU. Sørensen kortlægger Habermas' vision for EU som et supranationalt demokrati, som modsvar på en stigende eksekutiv føderalisme. Det vises, at de to repræsentationskanaler som Habermas bygger på, nemlig et samlet Råd som repræsenterende de europæiske folk og et stærkt Parlament som repræsenterende de europæiske borgere, begge lider af svagheder. På baggrund af dette vises det, at Habermas' model for EU demokrati bør suppleres med alternative repræsentationskanaler, som findes i *demokrati-litteraturen*.

Endeligt, giver **Sveinung Legards** bidrag et indblik i hvordan borgerinddragelsesprocesser har været brugt både på by- og delstatsniveau i Brasilien. Legards artikel giver derved et indblik i hvordan selvbestemmelse tager konkret form i en føderal stat. Legard viser, at byens særstatus som ramme om borgerinddragelse er tvivlsom, og at lignende processer er mulige på delstatsniveau. Dette åbner både for en problematisering af byen som et unikt politisk rum, men også for en diskussion af muligheden for mere vidtrækkende borgerinddragelsesprocesser på højere politiske niveauer.